

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ
В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ ДЕРЖАВНОЇ
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

Подлегаєв Костянтин Миколайович

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри управління безпеки,
правоохоронної та антикорупційної діяльності*

ПрАТ «Вищий навчальний заклад

«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

м. Київ, Україна

Одним із напрямків формування правової держави в Україні є забезпечення прав та свобод людини. І це не дивно, оскільки у статті 3 Конституції України життя та здоров'я людини проголошені найвищою соціальною цінністю. Тому, коли особа, яка вчинила злочин, до неї, за рішенням суду застосовують покарання у виді примусу та певних правообмежень.

За даними наукової школи «Інтелект» засуджена особа, особливо коли вона попадає уперше в місця несвободи Державної кримінально-виконавчої служби України (далі ДКВС України) має високий ступінь ризику залишитися без захисту. Це говорить про те, що стаття 10 Кримінально-виконавчого кодексу України «Право засуджених на особисту безпеку»[1] не є дієвою, оскільки засуджені, права і свободи яких порушені як засудженими так і персоналом місць несвободи ДКВС України не завжди звертаються із заявою до будь-якої посадової особи органу чи установи виконання покарань з проханням про забезпечення особистої безпеки.

І цьому є певне пояснення. З одного боку, якщо засуджений звертається із заявою до посадової особи органу чи установи виконання покарань з проханням про забезпечення особистої безпеки, то така посадова особа зобов'язана вжити невідкладних заходів щодо забезпечення особистої безпеки засудженого. Але практика відбування засудженими покарання в місцях несвободи показує, що посадова особа не завжди діє в рамках закону, що викликає у засуджених не бажання звертатися з такою заявою. Водночас, відбувається також тиск засуджених кримінальної спрямованості.

Хоча забезпечення прав засуджених у місцях несвободи згідно з міжнародними стандартами поводження із засудженими, створює проблеми, які щорічно не вирішуються адміністрацією місць несвободи ДКВС України (це і побої засуджених, їх катування тощо). Гостро ця

проблема загострилась в умовах правового режиму воєнного стану в Україні.

Серед проблем реалізації міжнародних стандартів у сфері захисту прав засуджених у місцях несвободи України варто виділити потребу розроблення таких нормативів, які визначили б мінімальні обов'язкові, вимоги стосовно тримання, захисту і правового статусу засуджених. Цьому слугують «Мінімальні стандартні правила поведження з в'язнями» (Правила Мандели). Які були прийняті 30 серпня 1955 року у Женеві, на першому Конгресі ООН з профілактики злочинності і поведження з в'язнями, було одностайно затверджено нові правила.

До речі, Конгрес також рекомендував Економічній і Соціальній Раді схвалити їх. Після додаткового обговорення Рада схвалила Мінімальні стандартні правила поведження з в'язнями (резолюція 663 СІ (XXIV) від 31 липня 1957 року), затверджені першим Конгресом [2].

Варто зазначити, що в цих Правилах було сформульовано загальний принцип і основи практики поведження з в'язнями. Це – мінімальні умови, що розглядаються ООН як прийнятні і як такі, що покликані також забезпечувати захист в'язнів від поганого поведження, особливо в тому, що стосується підтримання дисципліни та застосування заходів щодо підтримання порядку в пенітенціарних установах.

Мінімальні стандартні правила поведження з в'язнями закріплюють права засуджених, але є граничними нормами, що припустимі для в'язнів. Пункт 1 встановлює, що Правила не мають на меті детально описувати вірцеву систему пенітенціарних установ, а призначені лише задля того, щоб на основі загальноновизнаних досягнень сучасної думки викласти те, що звичайно вважається правильним з принципового і практичного поглядів у галузі поведження з в'язнями та в управлінні установами [2].

Варто наголосити, що стосовно мінімальних стандартів, закладених в документі, досить гостро висловився М. В. Романов, на думку якого саме «Мінімальні стандарти дозволяють залишитися живим, а не змінитися та попрацювати над собою» [3]. Свою думку він розвиває у праці «Криза каральної парадигми виконання покарань», де зазначає, що на сьогодні мінімальні стандарти вже не можуть бути дороговказом для кримінально-виконавчої діяльності в Україні.

На сьогодні Європейський суд з прав людини, безперечно, є найавторитетнішим і найдієвішим регіональним органом, провідним завданням якого є захист прав людини. До речі, вітчизняний вчений О. В. Краснокутський вважає, що саме органи, які створені на підставі міжнародно-правового акта і, які являють собою спеціальний міжнародний орган, що має повноваження з приводу розгляду справ з питань захисту прав засудженої особи, в тому числі й на національному

рівні, може забезпечити реалізацію міжнародних стандартів у сфері захисту прав засуджених в Україні [4, с. 254].

Література:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>

2. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями: Правила. Міжнар. док. від 30 серп. 1955 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_212.

3. Романов М. В. Цілі покарання: від ідеологічних міфів до реальності. URL: <http://khp.org/index.php?id=1489060894>.

9. Краснокутський О. В. Класифікація міжнародно-правових механізмів забезпечення прав засуджених до позбавлення волі. *Підприємство, господарство і право*. 2018. № 6. С. 251–255.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-462-0-56>

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАКТИКА ЄСПЛ

Потапов Ігор Федорович

здобувач кафедри кримінального права, процесу і криміналістики

Науковий керівник: Вільгушинський Михайло Йосипович

доктор юридичних наук, професор, перший проректор

Київський університет інтелектуальної власності та права

Національного університету «Одеська юридична академія»

м. Київ, Україна

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, згідно ст.3 Конституції України [1]. Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом (стаття 29 Конституції України) [1].

Відповідно до пункту 1 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожному забезпечено право на свободу та особисту недоторканність [2] Винятками з цього права є шість типів обставин, які сформульовані в наступних 6 підпунктах пункту 1 статті